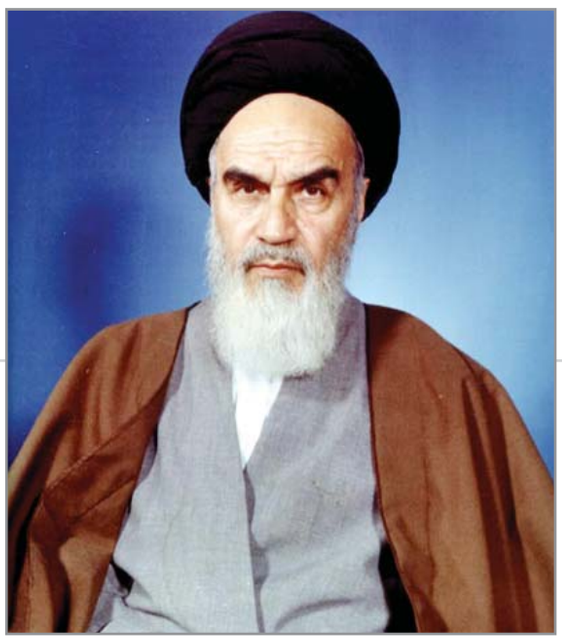
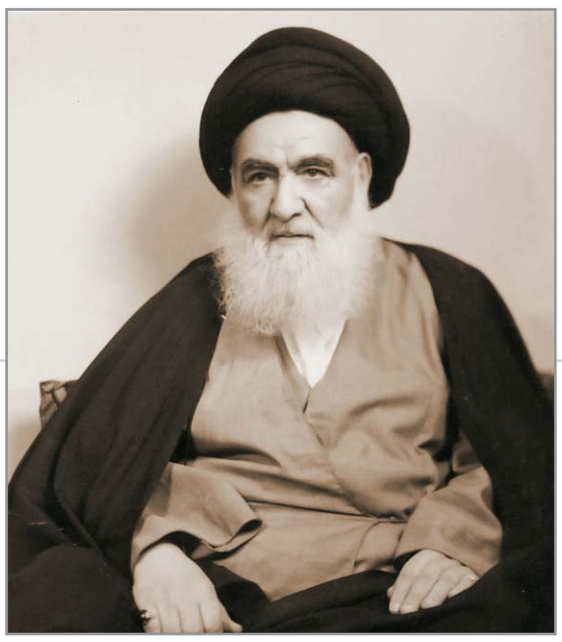
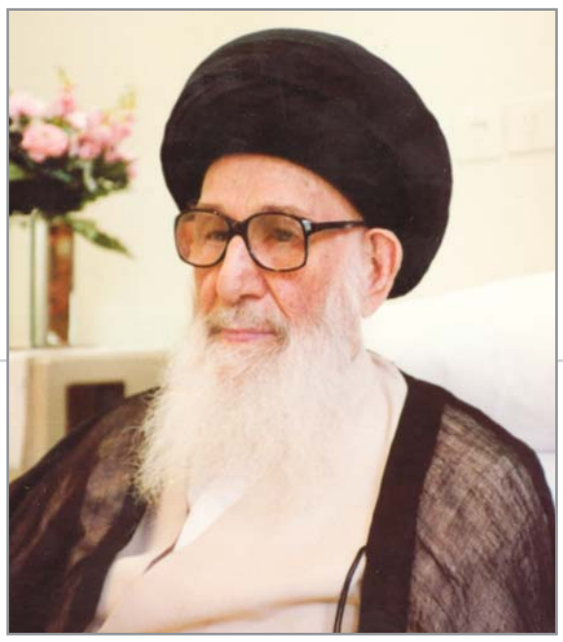

فتاوا و احکام رؤیت هلال

مبانی «رؤیت هلال با چشم عادی یا مسلح و اشتراط اتحاد افق یا عدم آن»

اختلاف مبانی فقهیِ مراجع عظام تقلید درباره «راه‌های ثابت‌شدن اوّل ماه»، در آغاز ماه‌های قمری تأثیرگذار است. در این بحث، آنچه تأثیر بیشتری دارد، دو مبنای «رؤیت هلال با چشم عادی یا مسلّح و اشتراط اتّحاد افق یا عدم آن» است که در این مطلب، فتاوای مراجع در این دو بخش، ذکر و جمع‌بندی می‌شود. (برخلاف برخی سایت‌ها، جدیدترین نظر مراجع لحاظ شده و برای هر فتوا، لینکِ معتبرترین منبع در اینترنت داده شده‌است).

• الف) «رؤیت هلال با چشم عادی یا مسلّح»

▫ **امام خمینی** قدس‌سره

اول ماه به پنج چیز ثابت می‌شود: اول آنکه خود انسان ماه را ببیند. (مسئله ۱۷۳۰ رساله)

«رؤیت هلال با وسایل مستحدثه اعتبار ندارد؛ پس اگر با بعضی از وسایل بزرگ‌کننده یا نزدیک‌آورنده مانند تلسکوپ مثلاً ببیند؛ ولی بدون وسیله، هلال، قابل رؤیت نباشد، حکم به اول ماه نمی‌شود. پس معیار رؤیت با چشم، بدون وسیله نزدیک‌آورنده یا بزرگ‌کننده است. البته اگر با وسیله‌ای آن را ببیند و جای آن را بداند [و] سپس با چشم –بدون وسیله– آن را رؤیت نماید، حکم به اول ماه می‌شود.» (ترجمه تحریر الوسیله، ج ۲، ص ۶۷۴، م ۱۸)

▫ **آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای**

راه‌های ثابت شدن اول ماه: ۱. رؤیت شخص مکلف. (رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۵)

رؤیت با وسیله، فرقی با رؤیت به طریق عادی ندارد و معتبر است. ملاک آن است که عنوان رؤیت محفوظ باشد؛ پس رؤیت با چشم و با عینک و با تلسکوپ محکوم به حکم واحدند. بلی رؤیت تصویر هلال از طریق انعکاس به رایانه که در آن صدق عنوان رؤیت معلوم نیست، محل اشکال است. (رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۵)

▫ **آیت‌الله‌العظمی خویی** رحمه‌الله‌علیه

اول ماه به چهار چیز ثابت می‌شود: اول– آن که خود انسان ماه را ببیند. مسئله ۱۷۳۹ رساله

▫ **آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی** رحمه‌الله‌علیه

اول ماه به پنج چیز ثابت می‌شود: اول آن‌که خود انسان ماه را ببیند... (مسئله ۱۷۳۹ رساله)

▫ **آیت‌الله‌العظمی سیدمحمدباقر صدر** قدس‌سره

یثبت الهلال بعدّه طرق: أوّلاً: العلم الحاصل من‌الرؤیة (منهج‌الصالحین، ج ۲، ص ۳۰)

ثبوت الهلال بالمرصد الفلکیّ لیس بحجّه و إنّما لا بدّ من رؤیة العین المجرّدة الطبیعیّه و کذا لو کانت العین المجرّده لشخص أعلی مستوی من‌البصر الطبیعیّ علی‌الأحوط. فإن لم‌یثبت بالعین المجرّده الطبیعیّه، کان حکم إکمال العدّه ساری المفعول» (منهج‌الصالحین، ج ۲، ص ۲۸۷، م ۱۰۴۰)

▫ **آیت‌الله‌العظمی محمدفاضل لنکرانی** رحمه‌الله‌علیه

اوّل ماه به چند چیز ثابت می‌شود: اوّل آنکه خود انسان ماه را ببیند... (مسئله ۱۷۸۰ رساله)

«در رؤیت هلال فرقی بین چشم غیرمسلح و چشم مسلح نمی‌کند و از این جهت رؤیت با تلسکوپ هم کافی است؛ همان‌طور که با عینک، دوربین شکاری و مانند آنها کافی است.» (فتوای جدید در ۲۴ ماه مبارک رمضان ۱۴۲۵ ق)

▫ **آیت‌الله‌العظمی محمدتقی بهجت** رحمه‌الله‌علیه

اول ماه به پنج طریق ثابت می‌شود: اول خود انسان ماه را ببیند... (رساله)

تذکّر: برای آنچه مشهور شده که ایشان قائل به «کفایت رؤیت هلال با چشم مسلّح بوده‌اند، منبع معتبر و مستندی پیدا نشد و گردآورنده در پرسش از دفتر ایشان در قم، پاسخ گرفت که «ایشان قائل به کفایت رؤیت هلال با چشم مسلّح نبوده‌اند و استفاده از ابزار و چشم مسلّح برای یافتن جای هلال را بی‌اشکال می‌دانستند؛ ولی پس از یافتن، لازم می‌دانستند که هلال با چشم عادی هم دیده شود»

۱۰. آیت‌الله‌العظمی شبیری زنجانی

راه‌های پنجگانه اثبات اول ماه: اوّل ماه به پنج چیز ثابت می‌شود: اوّل: خود انسان ماه را ببیند یا از جهتی برای انسان یقین حاصل شود. (رساله توضیح‌المسائل، ص ۳۴۸، م ۱۷۳۹)

«از هر راهی که قابل رؤیت بودن هلال با چشم غیرمسلّح، ثابت شود، کفایت می‌کند» (احکام و استفتائات روزه، ص ۱۱۳، س ۴۲۲)

«رؤیت هلال با چشم مسلّح کفایت نمی‌کند؛ بلکه باید بتوان هلال را با چشم غیرمسلّح دید» (احکام و استفتائات روزه، ص ۱۱۴، س ۴۲۴)

▫ **آیت‌الله‌العظمی صافی گلپایگانی**

اول ماه به پنج چیز ثابت می‌شود: اول آنکه خود انسان ماه را ببیند. (مسئله ۱۷۳۹ رساله)

«کفایت رؤیت با چشم مسلّح، مورد اشکال است». (استفتاء در احکام روزه)

▫ **آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی**

اوّل ماه به چند چیز ثابت می‌شود: (اوّل) آن‌که خود انسان ماه را ببیند. (مسئله ۱۷۳۸ رساله)

▫ **آیت‌الله‌العظمی مکارم شیرازی**

اوّل ماه از پنج طریق ثابت می‌شود: ۱. دیدن ماه با چشم؛ امّا دیدن با دوربین و وسایل دیگری از این قبیل کافی نیست. (مسئله ۱۴۵۶ رساله)

▫ **آیت‌الله‌العظمی سیستانی**

اوّل هر ماه قمری به چهار چیز ثابت می‌شود: اوّل آنکه خود انسان ماه را ببیند و دیدن، باید با چشم معمولی یعنی چشم غیرمسلّح باشد؛ بنابراین چنانچه هلال ماه با چشم معمولی قابل مشاهده نباشد، دیده‌شدن آن با تلسکوپ کافی نیست.

بدیهی است استفاده از دوربین یا تلسکوپ یا وسایل و ابزار بزرگ‌نمایی و مانند آن، برای پیدا نمودن و رصدِ موقعیّت مکانی هلال ماه در آسمان، اشکال ندارد؛ ولی باید دیدن ماه به‌گونه‌ای باشد که اگر دوربین یا تلسکوپ کنار برود، باز هم هلال ماه قابل مشاهده با چشم معمولی باشد.

و اگر مانعی مثل ابر یا غبار زیاد در آسمان است، چنانچه طوری باشد که اگر آن مانع (عارضی) در آسمان وجود نداشت، یقیناً ماه با چشم معمولی قابل دیدن بود، اوّل ماه ثابت می‌شود. (مسئله ۲۱۲۸ رساله جامع)

نکته: از زمان قدیم، هلال نزد عرب، میقاتی بوده که با آن ماه قمری را آغاز می‌کردند و در امور مختلف زندگی خود به آن اعتماد می‌کردند. اسلام نیز همین امر را تأیید نمود؛ قرآن کریم در سوره مبارکه بقره در این‌باره می‌فرماید: «یسألونک عن الأهلّه قل هی مواقیت للناس والحجّ؛ درباره هلال‌های ماه از تو سؤال می‌کنند؛ بگو: آنها، بیان اوقات (و تقویم طبیعی) برای (نظام زندگی) مردم و (تعیین وقت) حجّ است.

در حقیقت، ماه یک تقویم طبیعی برای افراد بشر محسوب می‌شود که مردم أعمّ از باسواد و بی‌سواد و در هر نقطه‌ای از جهان باشند، می‌توانند از این تقویم طبیعی استفاده کنند و بدیهی است، نظام زندگی اجتماعی بشر بدون تقویم –یعنی یک وسیله دقیق و عمومی برای تعیین تاریخ– امکان‌پذیر نیست؛ به‌همین دلیل، خداوند بزرگ برای نظام زندگی، این تقویم جهانی را در اختیار همگان قرار داده است.

اصولاً یکی از امتیازات قوانین اسلام، این است که دستورات آن بر طبق مقیاس‌های طبیعی قرار داده شده است؛ زیرا مقیاس‌های طبیعی وسیله‌ای است که در اختیار همگان قرار دارد و گذشت زمان اثری بر آن نمی‌گذارد؛ امّا به‌عکس، مقیاس‌های غیرطبیعی در اختیار همه نیست؛ به‌همین دلیل می‌بینیم اسلام، مقیاس را گاهی وجب، گاهی گام و گاهی بند انگشتان و گاهی طول قامت و در مورد تعیین وقت، غروب آفتاب و طلوع فجر و گذشتن خورشید از نصف‌النهار و دیدن ماه قرار داده است.

بدیهی است آنچه که صلاحیت میقات بودن برای مردم را آن‌هم به‌صورت عامّ دارد (آن‌چنان که در آیه شریفه آمده است)، هلال ماهی است که قابل رؤیت با چشم معمولی و غیرمسلّح باشد؛ امّا هلال ماهی که تنها با دوربین و تلسکوپ، دیدن آن امکان‌پذیر است و بعد از کنار زدن آن ابزار، دیگر قابل دیدن با چشم معمولی نباشد، صلاحیت ندارد که میقات برای عموم مردم در زمان‌های مختلف قرار داده شده باشد.

همچنان‌که اگر میزان شرعی، دیدن با تلسکوپ باشد، روزه پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله و ائمّه معصومین علیهم‌السلام و عید فطر آنان و حجّ و سایر اعمالی که در روزهای خاصّ از سال در شرع قرار داده شده، در برخی از حالات، در ایّام واقعی آن، واقع نشده باشد و روشن است که آن بزرگواران در مورد آغاز ماه قمری، بر دیدن معمولی اعتماد می‌کرده‌اند و روایات و نصوص صادره از معصومین علیهم‌السلام انصراف از دیدن با ابزارهای بزرگ‌نمایی مثل دوربین یا تلسکوپ دارد.

همچنان‌که اگر ذرّه بسیار کوچکی از خون بر روی شیئی باشد که آن ذرّه، با چشم معمولی قابل مشاهده نبوده و فقط در زیر میکروسکوپ‌های بسیار قوی قابل مشاهده باشد را نمی‌توان معیار برای نجاست اشیاء قرار داد و حکم نمود که آن شیء نجس است؛ یا در مبحث حدّ ترخّص –که در شرط نهم از شرایط شکسته شدن نماز مسافر توضیح آن گذشت– معیار، دیدن با چشم عادی بود و هرگز نمی‌توان دیدن با دوربین یا تلسکوپ را میزان در تعیین حدّ ترخص شهر قرار داد.

خوانندگان محترم برای آشنایی با مبانی فقهی معظّم‌له در مبحث رؤیت هلال، می‌توانند به کتاب «أسئلة حول رؤیة الهلال مع أجوبتها، وفق ما أفاده سماحة السیّد السیستانی مراجعه نمایند.

▫ **آیت‌الله‌العظمی سیدمحمدسعید حکیم**

هلال ماه به چند طریق ثابت می‌شود: ۱) شخصاً ماه را ببیند... (رساله، ص ۲۶۲، م ۱۳۶۴)

س: المفهوم من‌الرسائل العملیة للعلما رحمهم‌الله أنه لایجوز الاعتماد علی أجهزه الرصد الفلکی فی ثبوت هلال شهر رمضان، فهل ینطبق هذا الأمر علی بقیة شهور السنة القمریه لا سیما شهر ذی‌الحجه؟

ج: نعم، ینطبق ذلک علی جمیع‌الشهور، فلایصح الاعتماد فیها علی ما لایوجب العلم بظهور الهلال إلا البینه (استفتائات روزه در سایت عربی)

▫ **آیت‌الله‌العظمی فیاض**

اول ماه از پنج راه ثابت می‌شود: اول آنکه خود انسان ماه را با چشم غیرمسلح ببیند یا به تواتر ثابت شود. (رساله، ص ۲۵۹)

از نظر شرعی، ماه باید با چشم غیرمسلّح دیده شود؛ یعنی در صورتی که رؤیت آن تنها به‌وسیله تلسکوپ، دوربین و امثال آن مقدور باشد، اوّلِ ماه ثابت نمی‌گردد. (رساله نموداری احکام، ص ۴۶)

س: آیا رؤیت هلال با چشمان مسلح برای اثبات اول ماه رمضان یا شوال کفایت می‌کند؟

ج: کفایت نمی‌کند. (استفتاء در رؤیت هلال)

▫ **آیت‌الله‌العظمی بشیرحسین نجفی**

یثبت الهلال بالعلم الحاصل من الرؤیة أو التواتر. (منهاج‌الصالحین، ص ۴۰۵)

یَجب أن‌یُری الهلال بالعین المُجرّده و إن توقف ذلک علی تحدید مکانه بالآلة کالناظور؛ و بدون ذلک لاتترتب الآثار الشرعیه. (استفتاء در احکام هلال)

«یجب أن‌یُری الهلال بالعین المجرده و إن توقف ذلک علی تحدید مکانه بالآلة کالناظور و لا بأس فی تحدید موقع الهلال بالآلة؛ ثم النظر إلیه بالعین المجرده و بدون ذلک لاتترتب الآثار الشرعیه». (أعمال و أحکام شهر رمضان المبارک، ص ۲۴۶)

• ب) اشتراط اتّحاد افق یا عدم آن و «اخبار رسانه‌ها»

▫ **امام خمینی** قدس‌سره

اگر در شهری اول ماه ثابت شود، برای مردم شهر دیگر فایده ندارد؛ مگر آن دو شهر با هم نزدیک باشند، یا انسان بداند که افق آنها یکی است. (مسئله ۱۷۳۵ رساله)

«اول ماه به تلگراف ثابت نمی‌شود؛ مگر دو شهری که از یکی به دیگری تلگراف کرده‌اند، نزدیک یا هم‌افق باشند و انسان بداند، تلگراف از روی حکم حاکم شرع یا شهادت دو مرد عادل بوده است». (مسئله ۱۷۳۶ رساله)

▫ **آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای**

س: آیا اتحاد افق در رؤیت هلال شرط است یا خیر؟

ج: بلی شرط است. (أجوبه الاستفتائات، س ۸۳۸)

«اگر در شهری اول ماه ثابت شود، برای شهرهای دیگر که در افق با هم متحد هستند، کفایت می‌کند. منظور از اتحاد افق، شهرهایی است که از جهت احتمال رؤیت و عدم احتمال رؤیت هلال، یکسان باشند». (رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۵)

س: اگر ماه در کشورهای شرقی رؤیت شود، آیا برای کشورهای غربی هم خودبه‌خود ثابت می‌شود یا خیر، و حدود آن چیست؟

ج: رؤیت در بلد شرقی گرچه غالباً ملازم با امکان رؤیت به طریق اولی در بلد غربی است؛ لیکن گاهی به ملاحظه اختلاف زیاد در عرض جغرافیایی، چنین ملازمه‌ای منتفی است و معیار کلّی ملازمه بین بلدین در امکان رؤیت هلال است. (احکام روزه، س ۳۰)

▫ **آیت‌الله‌العظمی خویی** قدس‌سره

اگر در شهری اول ماه ثابت شود، در شهرهای دیگر چه دور باشند چه نزدیک، چه در افق متحد باشند یا نه نیز، ثابت می‌شود؛ در صورتی که در شب مشترک باشند؛ ولو اول شب یکی آخر شب دیگری باشد. (مسئله ۱۷۴۴ رساله)

▫ **آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی** قدس‌سره

اگر در شهری اول ماه ثابت شود، برای مردم شهر دیگر فایده ندارد، مگر اینکه آن دو شهر با هم نزدیک باشند، یا انسان بداند که افق آنها یکی است یا در شهری که دیده شده، آفتاب زودتر از شهر خودش غروب کند». (مسئله ۱۷۴۴ رساله)

اول ماه به (تلگرام) ثابت نمی‌شود، مگر دو شهری که از یکی به دیگری (تلگرام) کرده‌اند، نزدیک یا هم‌افق باشند و انسان بداند که (تلگرام) از روی حکم حاکم شرع یا شهادت دو مرد عادل بوده است». (مسئله ۱۷۴۵ رساله)

▫ **آیت‌الله‌العظمی سیدمحمدباقر صدر** قدس‌سره

إذا رؤی الهلال فی بلد أو منطقة من‌الأرض کفی فی‌الثبوت فی غیره مع اشتراکهما فی‌الأفق عرفاً؛ بل و کذلک مع اشتراکهما فی خطّ الطول و بخلافه فإنّ ثبوت الهلال فی أیّ منطقة کاف للثبوت فیما یکون علی غربها من‌المناطق و لایکفی لما یکون علی شرقها إلّا بعد مضیّ برهة معتدّ بها کعشرین ساعة أو نحوها من الزمن. (منهج‌الصالحین، ج ۲، ص ۳۱، م ۹۵)

▫ **آیت‌الله‌العظمی محمّدفاضل لنکرانی** قدس‌سره

«رؤیت هلال در هر محلی واقع شود، برای محل‌های دیگر اعتبار دارد؛ درصورتی‌که آن محل با محل‌های دیگر در شب اگرچه در مقدار کمی باشد، اشتراک داشته باشند». (فتوای جدید در ۲۴ ماه مبارک رمضان ۱۴۲۵ ق)

«اگر اول ماه در شهری ثابت شود، برای همه شهرهایی که با آن شهر در قسمتی از شب شریک هستند، کفایت می‌کند». (مسئله ۱۷۸۵ رساله)

«اول ماه با تلفن، تلگراف، رادیو و وسایل اطلاع‌رسانی جدید در صورتی ثابت می‌شود که: ۱. در شهر مبدأ که اول ماه در آن ثابت شده، به یکی از راه‌هایی که در مسأله ۱۷۸۰ ذکر شده، ثابت شده باشد. ۲. انسان از خبر مذکور اطمینان به صحت آن پیدا کند. ۳. شهری که در آن اول ماه ثابت شده، با شهر مذکور در مقداری از شب شریک باشند». (مسئله ۱۷۸۶ رساله)

▫ **آیت‌الله‌العظمی محمّدتقی بهجت** قدس‌سره

«اگر در شهری ماه دیده شد، در صورتی برای ساکنین شهر دیگر مفید است که یقین یا اطمینان بکنند، اگر در آسمان یا زمین مانعی نبود در آنجا هم ماه دیده می‌شد، چه در شرق باشد یا در غرب؛ ولی اگر به این مطلب یقین نداشته باشند، نمی‌توانند به دیدن ماه در شهر دیگر اکتفا کنند» (مسئله ۱۳۷۲ رساله)

▫ **آیت‌الله‌العظمی شبیری زنجانی**

– تفاوت شهرها در ثبوت اول ماه: اگر در شهری اوّل ماه ثابت شود، برای مردم شهر دیگر فایده ندارد؛ مگر بداند که اگر در شهر اوّل ماه دیده شود، در شهر دوم هم ماه دیده می‌شود. (رساله توضیح‌المسائل، ص ۳۴۹، م ۱۷۴۴)

س: وسعت جغرافیایی بعضی از کشورهای جهان، موجب احتمال دیده شدن ماه در برخی از مناطق کشور و قابل رؤیت نبودن هلال در سایر نقاط آن کشورها می‌شود؛ حکم آغاز ماه در کشورهای این‌چنینی چگونه است؟

ج: هر منطقه کشور، حکم مستقلّ خود را دارد و لازم نیست، در تمام یک کشور، اوّل ماه از یک شب آغاز گردد. (احکام و استفتائات روزه، ص ۱۱۴، س ۴۲۶)

▫ **آیت‌الله‌العظمی صافی گلپایگانی**

بعید نیست کفایت رؤیت ماه در هر محلی برای سایر نقاط. (مسئله ۱۷۴۴ رساله)

«به‌طور کلی در هر نقطه از زمین که ماه رؤیت شود، برای هر نقطه دیگر که بعداً روز می‌شود، آن روز، روز اول ماه است». (جامع‌الأحکام، ج ۱، ص ۱۳۲، س ۴۶۰)

«به‌نظر حقیر، رؤیت هلال اگر به یکی از راه‌هایی که در رساله‌های عملیّه مذکور است، ثابت شود، برای همه نقاطی که روزشان بعد از آن است، کفایت می‌کند». (جامع‌الأحکام، ج ۱، ص ۱۳۲–۱۳۳، س ۴۶۲)

«به‌نظر حقیر، بعید نیست رؤیت هلال در هر نقطه‌ای، برای نقاط دیگر که در ساعت رؤیت هلال در آن شب یا روز باشد، کافی باشد؛ یعنی روز بعد از آن روز یا شب، برای آنها روز اوّل ماه است». (جامع‌الأحکام، ج ۱، ص ۱۳۳، س ۴۶۳)

تذکّر: از مجموع فتاوا برداشت می‌شود که ایشان قائل به مبنای «اشتراک در بخشی از شب هستند؛ این برداشت، در پرسش حضوری گردآورنده از دفتر ایشان در قم، مورد تأیید قرار گرفت.

▫ **آیت‌الله‌العظمی وحید خراسانی**

«اگر در شهری اوّل ماه ثابت شود، در شهرهای دیگر –چه دور باشند چه نزدیک، چه در افق متّحد باشند یا نه– درصورتی‌که در بیشتر از شب مشترک باشند، ثابت می‌شود و در غیر این صورت، ثبوت اول ماه در آنجا محل اشکال است». (مسئله ۱۷۴۳ رساله)

▫ **آیت‌الله‌العظمی مکارم شیرازی**

«اگر در شهری اوّل ماه ثابت شود، برای شهرهای دیگر که با آن نزدیک است، کافی است و همچنین شهرهای دوردستی که افق آنها با هم متّحد است». (مسئله ۱۴۵۸ رساله)

▫ **آیت‌الله‌العظمی سیستانی**

اگر در شهری اوّلِ ماه ثابت شود، در شهرهای دیگر که در افق با آن شهر متّحد می‌باشند، (اتّحاد افق داشته باشند)، نیز اوّلِ ماه ثابت می‌شود و منظور از اتّحاد افق در اینجا، آن است که اگر در شهر اوّل ماه دیده شود، در شهر دوم اگر مانعی مانند ابر یا گرد و غبار نباشد، دیده می‌شود.

▫ **آیت‌الله‌العظمی سیدمحمدسعید حکیم**

«اگر در شهری ماه دیده شود، نسبت به همه شهرهایی که در طرف غرب آن شهر قرار دارند، حلول ماه ثابت می‌شود؛ امّا نسبت به شهرهایی که در شرق آن شهر قرار دارند، فقط برای شهرهایی حجّت است که جزء سه قارّه آسیا –و بالتبع استرالیا– آفریقا و اروپا باشند؛ ولی نسبت به قاره‌های آمریکا و اقیانوسیّه حجّت نمی‌باشند. اگر در قاره‌های آمریکا و اقیانوسیه ماه دیده شود، نسبت به تمامی مناطق آن دو قارّه حجّت می‌باشد. ولی نسبت به سه قارّه دیگر حجّت نمی‌باشد». (رساله، ص ۲۶۳، م ۱۳۶۷ و ۱۳۶۸)

«اگر در شهری ماه دیده شود، نسبت به همه شهرهایی که در طرف غرب آن شهر قرار دارند، حلول ماه ثابت می‌شود؛ اما نسبت به شهرهایی که در شرق آن شهر قرار دارند، فقط برای شهرهایی حجّت است که جزء سه قارّه آسیا، آفریقا و اروپا باشند (که با محلّ رؤیت هلال، شب مشترک دارند)؛ ولی نسبت به قاره‌های آمریکا و اقیانوسیّه حجّت نیست». (منتخب‌المسائل، ص ۱۵۴–۱۵۵، م ۷۹۴)

▫ **آیت‌الله‌العظمی بشیرحسین نجفی**

«إذا ثبت الهلال فی بلد وجب ترتیب أثره علی جمیع البلدان علی وجه المعموره». (منهاج‌الصالحین، ص ۴۰۷، م ۱۰۴۴)

«إذا ثبت الهلال فی منطقة ثبت أوّل الشهر لجمیع أهل بقاع الأرض کلهم». (استفتاء در احکام هلال)

تهیه و تنظیم: محسن فصاحت به‌نقل از شبکه اجتهاد